Pârvu Boerescu

M E L C, C U B E L C, C U L B E C

Denumirea de *melc* sau *cubelc / culbec* (gr. *κοχλίας, λείμαξ*, lat. *cochlea, līmax*, engl. *snail, slug*) este atribuită unor numeroase varietăţi de moluşte gasteropode, printre cele mai comune fiind, de exemplu, *Helix pomatia* – melcul de vie sau de livadă, o specie des întâlnită de melc terestru cu „coarne” şi cochilie.

În dacoromână, alături de formele date în DLR: *melc*, (înv.) *melci(u)* şi (reg.) *mălc*[1], *zmélc*, în DA (I/II, p. 962) şi MDA (I, 476) sunt atestate şi variantele *comelciu, culmeci, cucumălc, cucumelc, cucumelci(u),* cea din urmă în Banat, după A. Scriban (SDLR, p. 375). Variantele regionalismelor *cobelc* sau *cubelc* sunt *cobelci(u), cocobelci(u), cubelci(u), cucubelc,* iar cele ale lui *culbec*, din Moldova de sud, sunt *colbec, culbeci(u), cuberc, cubec* (vezi DA, I/II, p. 962 şi MDA, *ibid.*, DI). La fel ca şi *melci(u)*, variantele *cobelci(u), cubelci(u)* [scrise fonetic *melcĭ, cobelcĭ, cubelcĭ* (sg.)] sunt considerate de A. Scriban ca fiind „vechi”. Forma *codobelc* din cântecele copilăreşti n-ar trebui totuşi să fie inclusă printre sinonimele lui *melc*, deoarece este un cuvânt diferit: *(melc) codoberc* „(melc) cu coada bearcă”, devenit din cauza rimei: *me**l**c, me**l**c codobe**l**c*, cf. *codalb, codobatură, codobâţă, codofâţ, codolan, codolemn, codorişte, codoroş* etc.

În aromână întâlnim doar forma *zmélcĭŭ*[2] (DDA, p. 1302), sinonimă cu ar. *cărnaşu* (< *corn* + suf. *-aş*, cf. DDA, p. 346).

Sinonimele dacoromâne ale *melcului/ cubelcului/ culbecului* sunt *bábiţă*[4] ([rar] „varietate de melc fără casă”, cu etimologie nesigură: probabil înrudit cu srb. *бàбуџа* „rac de mare”, bg. *бàбур* „melc”, cf. DA, p. 405, ori cu ucr. *бàбецьь*, rus. *бàбуџа* „guvid”, cf. SDEM, p. 43, *bourel* (< *bour*, *buăr* + suf. dim. *-el*, de la „coarnele *boureşti*) şi *ghioc/ ghioacă* „melc marin sau numai cochilia acestuia” (< lat. pop. **cloca* = lat. *cochlea* „melc”, vezi DEX, DEXI, cf. REW[3], 2011, 6).

A. Scriban a fost singurul care credea că *melc(ĭ)* ar putea fi un derivat: „prescurtat din *cobelcĭ, cubelcĭ, cucumelcĭ*” (SDLR, p. 795). Acelaşi autor menţionează formele *culcubău* şi *cuculbău*, alături de *cocobelcĭ* şi *cobelcĭ*, care au dobândit în Transilvania sensul de „pieptenătură femeiască în formă de coarne” (*id.* p. 375). Interesant este că un alt sens al variantei *cobelci(u)*, anume „inel, cercel, belciug”

[1] Şi *mălci:* „*mẻlcs*”, în *Anonymus Caransebesiensis*, nr. 2518, vezi facsimilul din DV-L, ed. Gh. Chivu, 2008.

[2] În *Dicţionarul macedo-român* de Şt. Mihăileanu (1901, p. 291) întâlnim în plus formele *melcu*, pl. (art.) *melçiĭi* [*melţil'i*] şi (la p. 471) *smelcu* [*zmelcu*], pl. *smelçĭ* [*zmelţi*], care nu sunt înregistrate de T. Papahagi în DDA.

LR, LXIV, nr. 4, p. 457–485, Bucureşti, 2015

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

(cf. MDA, s.v. *culbec*, sensurile 5–7), l-a condus pe A. Scriban să imagineze o altă etimologie pe teren românesc: «*cubelcĭ*, metateză din *cĭubelc*, iar acesta din *belcĭug*, adică „răsucit, spiralat”».

Pentru *melc*, după R. de Pontbriant (*Dicţ. rom.-fr.*, 1862, p. 431), Laurian şi Massim (*Gloss*. p. 369) s-au gândit la o etimologie latină: „*melcu* (pre alocuri *melciu*) – din *limace*, prin metateză”. Soluţia aceasta, adoptată într-o primă etapă de Al. Philippide[3] şi completată de L. Şăineanu[4], nu a mai găsit ulterior aderenţi, evoluţia fonetică propusă: *līmax, līmacem* > ***mīlace(m)*** > ***melciu*** fiind părăsită de însuşi Philippide, în cele din urmă (v. *infra*). Formele regionale franceze date de Şăineanu: *milhauc(o)*[5] (ortografiat *milláouco* în FEW), din Languedoc, şi *meulçon/ mulçon*[6], din Lorena, provin în mod cert din lat. *līmax*, cf. FEW, t. 5 (J–L), p. 339(b), 340(b), dar metateza pare să se fi produs târziu, pe teren galoroman (*milhauco* < occ. *limauco*; *meulçon* < fr. *limaçon*, cf. loren. *leumchon* id.) şi nu direct dintr-un lat. pop. ***milace*.

Etimologia slavă a lui *melc* s-a dovedit apoi a fi cea mai la îndemână, având în vedere că în limba bulgară există cuvintele identice semantic: *mèlče, mèlčev, mèlčo, mèlčov, mèlčuv, mèlčuvi mèlьčuv* (cf. BER). Urmându-l pe Ovid Densusianu: „bulg. *melče* a pătruns în română sub forma *melci*...” (HLR, I, 1901, p. 368/ ILR, I, p. 236), comparaţia cu trei dintre formele bulgare citate rămâne singura explicaţie etimologică în câteva dicţionare explicative româneşti[7], deşi aceasta nu are nicio valoare probatorie pentru originea cuvântului, în niciuna dintre cele două limbi învecinate, aflate în contact.

Al. Cihac (DÉDR, 1879, p. 192) a fost cel dintâi care, fără succes, a încercat să extindă comparaţia cu alte limbi slave, alături de „bulg. *melcjov* [sic] escargot” adăugând „pol. *maƶ* [*maƶ*], *maƶyk* testacé, ostracé, huître, escargot, *mięczak* [„moluscă”], čech. *měkejš, měkkýš*, mollusque[8]; pol. *miękki, miętki*, čech. *měkký,*

[3] În *Principii de istoria limbii*, 1894, p. 295: «În adevăr greul este de a admite metateza *milax* – *limax*; odată însă aceasta făcut, exemple sigure sînt pentru a întări derivaţia lui *melc* din *milax*, care ar fi putut avea calea următoare: *milace – melace – mealăce – mearăce* pl. *mearăci – mearce* pl. *mearci* (cf. pentru căderea lui *ă* neacc. *destúl* de+sătul, *tát-so*, *sór-ta* etc.) – *mearc* pl. *mearci* (*mearc* supt influinţa pluralului, cf. *berbéc*, *şoárec*) – *mealc* pl. *mealci* (cf. *adúlmec* – *adurmec, *túlbur* – turbur) *mealc* pl. *melci – melc* pl. *melci* (*melc* supt influinţa pluralului).»

[4] În DULR[5], 1925, p. 390: «Lat. vulg. *milacem* (pentru *limacem*), de unde *melciu* (bulg. *melčov* vine din româneşte); cf. în sudul Franţei *milhauc*, melc (Tarn) şi *meulçon* (Haute-Marne).»

[5] *Cf.* Frédéric Mistral, *Lou Tresor dóu Felibrige*, t. II, p. 224, 339, ed. 1979, *online*, unde sunt date variantele occ. *limaço, lumaço, limaco, limauco, milhauco, minauco* „limace, limaçon, escargot”.

[6] *Cf.* Henri Labourasse, *Glossaire abrégé du patois de la Meuse, notamment de celui des Vouthons*, 1887, p. 368, *online.*

[7] DLR, s.n., VI, 1965, p. 365, etimologie necunoscută, cf. bg. *мелчо, мелчев, мелчов*; MDA, III, 2003, p. 526: etimologie nesigură, cf. bg. *idem*; DEXI, p. 1125: cf. bg. *idem* etc.

[8] Este necesar să precizăm că termenul *moluscă* (< fr. *mollusque* < lat. *molluscus* „molicel, cam moale”) aparţine latinei utilizate de ştiinţa modernă, ca nume al unei mari încrengături (*phylum*) de nevertebrate din regnul animal. Lat. cl. *mollusca (nux)* [< lat. *mollis* „moale”] însemna doar „nucă cu coaja subţire [moale]” (cf. Guţu, DL-R), iar lat. ştiinţific. *molluscum*, pl. *mollusca* pare să fie o adaptare după *τα μαλακά* „lucrurile moi”, nume întâlnit la Aristotel pentru *sepii* – (zool.) *sepia officinalis* (cf. Wikipedia).

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

měký mou; du vsl. *mękŭkŭ* mollis; [cu trimitere la] Miklosich fdw. 36, cfr. *melciu* avec le pol. *małż*; v. *măcesc, mince, meliță*; v. Curt. 455[3]".

Originea slavă a cuvântului *melc* a mai fost susținută de Al. Ciorănescu (CDER, 5197), însă cu un alt etimon, anume din srb. *mela* (de fapt: srb. *ìmela*, cf. bg. *ìmel*) „vâsc", printr-o derivare după modelul srb. *mòma* „fată, logodnică" [corect: *mòmak* „flăcău, (om) tânăr"] → *mòmče* „adolescent, tinerel". Din moment ce bg. *мелче* [*mèlče*] nu există şi în limba sârbă, derivarea ar fi trebuit să respecte modelul limbii bulgare şi nu pe cel al limbii sârbe: bg. *мòма* „fată" – bg. *момùче* „fetiță", bg. *мòмък* „flăcău" – bg. *момчè* „băiețandru"! Această ipoteză bazată pe un etimon greşit nu a fost nici măcar citată în BER, III, p. 729.

Nemulțumit de dificultățile fonetice din exemplele date de Al. Cihac, B.P. Hasdeu a fost primul care s-a gândit la o etimologie autohtonă, dacică, pe baza comparației indo-europene[9]: *melc*, dintr-un dac. **miliku*, înrudit cu zend. *mûraka*, cu lat. *murex* „scoică de mare" şi cu bret. *melc'hueden* „melc". Fiind de acord cu părerea lui Gr. Crețu, conform căreia sinonimul *culbec* ar fi o „contracțiune metatetică" din *codobelc*[10], pentru a explica una dintre variantele cuvântului albanez echivalent – *kăthmili* [*këthmill*] „melc" – Hasdeu credea că forma primitivă românească ar fi fost „*codomelc*", ceea ce îi permitea reconstruirea unui prototip tracic **kad(a)miliku*, a cărui formă scurtată **miliku* ar fi aparținut doar limbii dacilor. Un amănunt interesant: Hasdeu (*ibidem*) era de părere că *melci(u)* ar fi un singular refăcut din pluralul *melci*, al lui *melc*, în ciuda opiniei mult mai răspândite după care formele de singular cu africată: *cobelci, copaci, melci* ar fi cele mai vechi. Dacă luăm în considerare vechimea asemănărilor fonetice dintre ar. *zmélcĭŭ*, bg. *mèlče, mèlčov* şi dr. *melci(u)*, devine mult mai probabil faptul că *melci(u)* este, similar lui *cobelci(u), copaci(u), berbece* pl. *berbeci* etc., forma inițială moştenită din româna comună sau primitivă (v. şi J. Byck – Al. Graur, în BL, I, p. 23).

Ideile lui Hasdeu nu au fost reluate decât parțial, de H. Tiktin, în TDRG, p. 966: *melc* –Siehe *culbec*, damit warsch. urverw. lat. *murex*, zend. *mûraka* etc. [probabil înrudit la origine cu lat. *murex*...]. Pentru *culbec*, Tiktin (p. 451) are însă o altă opinie: Wohl Nebenform von *melc(ĭŭ)*, wozu vgl. bulg. *melčjov* id., poln. *małž* „Muschel" [Desigur o formă derivată din *melc*..., cf. ...].

În mod surprinzător, Al. Philippide (OR, II, p. 710, 723) dă aceeaşi explicație etimologică, atât pentru *culbec*, cât şi pentru *melc*, anume comparația cu [citățm:] «alb. *katšamił* [*kaçamill*], *kă̊mił* [*këthmill*], *kărmił* [*kërmill*], *krămił* [*krëmill*], *kărmí* [*kërmi*], *kămił* [*këmill*], *garmił* [*garmill*] Schnecke [„melc"] M[eyer, G.].

[9] Vezi B.P. Hasdeu, *Bourel, melc şi culbec – Dacii şi latinii într-o scoică*, în vol. *Principii de filologie comparativă*, 1875, t. I, p. 88–98; cf. *Cuvente den bătrăni*, I, p. 292; cf. *Columna lui Traian*, IV, 1883, p. 193, studiu reeditat de acad. Gr. Brâncuş în HSLF, II, 1988, p. 409–426.

[10] Anterior, A. Cihac (DÉDR, II, p. 569) îl inclusese pe *culbec* printre „elementele turceşti": tc. – „*qabouqli, qabouqlou* qui a une écorce, crustacé, *qabouqli (beudjek)* coquillage; *qabouq* écorce, coquille, écale" [sic]. Nici soluția propusă în MDA (I, p. 476): „*culbec* – probabil o contaminare între *codobelc* şi *melc*" nu poate fi acceptată (din contaminare a rezultat numai forma *codomelc*, vezi MDA, I, p. 593, cu trimitere la *codoberc*).

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

Wört. 182, H[olger]. P[ede]r[sen]. pag. 88 sqq., H[asdeu], Col[umna lui Traian], anul 1883 pag. 198 sqq. Origine obscură [*s.n., P.B.*]. Presupuneri etimologice pentru cuvântul albanez vezi la M[eyer]. Wört, şi la Vasmer 27».

Opinia lui Al. Philippide a fost reluată de G. Ivănescu (v. H. Mihăescu, *La romanité...*, 1993, p. 311, 313): «§ 223. Mots roumains qui se retrouvent en illyrien et en albanais et qui sont d'origine certaine ou fort probable daco-mésienne: [...] *melc* «colimaçon» (alb. *këtshamill*, *këtshmill* [sic = *këçamill*, *këçmill*])».

I.I. Russu (ER, p. 352–353) crede că *melc(iu)* este un cuvânt de origine traco-dacă, fără corespondent în limba albaneză. (Vezi, în acest sens, şi Gr. Brâncuş, VALR, care nu include *melcul* printre elementele autohtone comune cu albaneza[11].) I.I. Russu s-a gândit la o temă i.-e. **melk-*, ori mai curând **meld-s-* „moale" (cf. Reichenkron, *Das Dakische*, p. 142: i.-e. **meld-u̯i-* [transcris de I.I. Russu: **meldhui-*]), aparţinând rad. i.-e. **mel-* „a uza, zdrobi; a măcina" din care „fin, frecat, fraged, plăpând; slab" (WP, II, p. 284–290; IEW, p. 716), bază *mel-k-*, cf., de exemplu, lit. *smulkus* „fin, mărunt" etc.

Prin aprofundarea cercetării în domeniul romanic, G. Giuglea (CRR, p. 235, cf. „Langue et littérature", I, 1941, p. 220) ajunge la concluzia că *melc* este un cuvânt autohton, pornind de la o «bază preromană **berc, *nerc* „(it.) lumaca"», prin comparaţie cu formele alpine – tessin. *nerč*, *berš, belerč* „melc(iu)" – din dialectul italian vorbit în cantonul Ticino, din Elveţia[12]. După Giuglea (*ibid.* p. 236), «De la *codobelc* s-a ajuns prin faza *cod(o)belc* la *cubelc, culbec* (prin metateza lui *l*, ca de exemplu în *cârpător* < *coopertorium* etc.)» – o ipoteză nefondată, deoarece elementul de compunere *codo-* este ataşat exclusiv formei – *belc* = *berc*, nu şi rădăcinii mult mai vechi: **belci(u)* din *cobelci(u), cubelci(u)* etc.

În sfârşit, cea mai amănunţită analiză a originii lui *melc* o datorăm *Dicţionarului etimologic al limbii bulgare*, BER, III, p. 729 (în traducere liberă): «***mèlče*** 'ohljuv' [„melc"] (Slivo Pole, lângă Ruse), ***mèlčev*** [bg.] 'ohljuv' (1876, Letostruĭ) ***mèlčo***, ***mèlčov*** (P. Kisimov, la Petokladenţi, lângă Pleven/ Plevna, la Loveč/ Lovcea, la Tutrakan/Turtucaia; lângă Sviştov, ***mèlčuv***, ***mèlčuvi*** (Ruse), ***mèlьčuv*** dial. – După B e r n e k e r, SEW 2, p. 33, care îl compară cu pol. *maƚ*, belarus. *смоўж* [*smoŭž*], polab. *moɫz*, cuvântul pare străin, necunoscut [celorlalte limbi slave], şi nici originea nu îi este cunoscută. Rom. *melc, melciu* [bg.] 'ohljuv' este de asemenea obscur şi s-ar putea să fie sursa cuvântului bulgar (dacă nu cumva e invers). S t. M l a d e n o v (GSU-IFF, XIII-XIV, 1920, 86–89, EtR 291), îl consideră din aceeaşi familie cu pol. *maƚ* „midie, scoică", belarus. *смоўж* [*smoŭž*] < *смолж*

[11] În HSLF, II, 1988, p. 547 (nota nr. 10), acad. Gr. Brâncuş îşi exprima convingerea că: «*Melc* are aparenţa unui cuvânt din substrat, dar dovezile pentru aceasta ne lipsesc». „Lipsa dovezilor" reprezenta o critică şi o respingere implicită a argumentelor insuficiente sau greşite ale lui I.I. Russu şi ale celorlalţi autori care au susţinut înaintea acestuia soluţia autohtonă, care rămâne totuşi singura verosimilă pentru etimologia lui *melc.*

[12] G. Giuglea a citat incomplet şi parţial eronat formele alpine aduse pentru comparaţie, deoarece numai *nerč* aparţine dialectului ticinez din Elveţia. Celelalte forme sinonime, *berš, belerč* aparţin dialectului învecinat valtellinez, din Italia.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

[*smolž*] ’ohljuv’ [melc], polab. *moɻz*, norv. *smelta* „gadus minutus” [cod, peşte din Marea Nordului], dan. *smelt* „Osmerus eperlanus” [un fel de barbun], anglo-sax. *smelt, smylt*, engl. dial. *smelt (smout)* „lacs, somon suedez sau norvegian de un an, rus. losos [somon]”, norv. *smolt* „slănină topită, grăsime”, anglo-sax. *smolt*, mnd./ germ.m.j. *smalt, smolt*, ahd./v.germ.s. *smalz*, germ. *Schmalz* „untură topită, grăsime”, vezi *smola* [„răşină, smoală”]. – Rad. i.-e. **(s)mel-* [bg.] „слиз [sliz]” [= bg. слуз – *sluz* „mucus, mucozitate”]. Pentru înţeles, compară cu *lìgaveț* [„vâscos, lipicios”], *slìmak* [cf. pol. *ślimak* „melc”], lat. *limax*. După D u v e r n o i s 1189, [este împrumutat] din română.»

Din datele oferite în BER reţinem în primul rând faptul că numele generic bulgar al *melcului* este „охлюв” *ohljuv*, iar „мелче” *mèlče*, „мелчов” *mèlčov* etc. sunt variantele unui cuvânt cu răspândire regională, atestat mai ales în localităţi situate foarte aproape de malul drept al Dunării, deci în vecinătatea imediată a spaţiului românofon. Mărturia *Dicţionarului etimologic al limbii bulgare* este esenţială pentru excluderea ipotezei originii slave (bulgare) a lui *melc*, punct de vedere care a fost susţinut cu consecvenţă de B.P. Hasdeu (v. *supra*), L. Şăineanu (idem), I.-A. Candrea (*Elementele române în limbile slave*, în „Noua Revistă Română”, I, 1900, p. 405), Th. Capidan (*Raporturile lingvistice slavo-române*, în DR, III, 1923, p. 416) etc.

Examinând multiplele ipoteze citate mai sus, constatăm că formele româneşti *melci(u), cobelci(u)* nu sunt nici moştenite din latină şi nici nu par a fi împrumuturi din limbile învecinate.

În consecinţă, singura soluţie probabilă rămâne aceea că *melci(u)* şi *cobelci(u)* sunt cuvinte posibil autohtone şi relativ izolate în spaţiul european, întrucât formele slave citate de Cihac şi de BER (pol. *małż* „moluscă”, belarus. *smoŭž* „melc”), chiar dacă au un înţeles asemănător, ar putea să fie înrudite cu româna eventual numai în plan indo-european, dacă se poate demonstra acest lucru.

Pornind de la ipoteza dacică a lui B.P. Hasdeu, şi de la termenii de comparaţie celtici invocaţi de acesta, este necesar să examinăm situaţia cuvintelor cu sensul „melc” în două dintre limbile celtice. La Victor Henry, *Lexique étymologique des termes les plus usuels du breton moderne*, Rennes, 1900 (p. 198 *online*), întâlnim forma: «bret[on moderne] *melc’houéden* [bret. *c’h* = gr. *χ (kh)*], s. f. „colimaçon [melc]”, m[oyen] br[eton] *melfeden*, etc., et cf. *melhuenn* V. „morve [mucozitate]”, cymr. *malw-od-en* „limaçon”: der. du radical **mall-*2 „mou [moale]”, mais cf. ir. et gael. *mall* „lent”. Voir sous *mallc’héot* (p. 194): s.m. „jusquiame”: exactement „herbe molle”, le premier terme étant le même que cymr. *mall* „mou”[?!?] et irl. *mall* „lent”, soit un celte **mallo-*, pour **mall-wo-*, à peu près pareil à lat. *mollis* [„moale”] et angl. *mellow* [„copt, moale, mălăieţ; moale, afânat”].» Astfel, înrudirea dintre *melci(u)*, bret. *melc’houéden/ melfeden* şi cymr. *malwoden* [şi *malwen*] este extrem de îndepărtată şi la fel de puţin relevantă pentru etimologia cuvântului românesc, ca şi presupusa înrudire cu formele poloneze sau bieloruse antecitate.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

Pentru demonstrarea apartenenței formelor *melciu* şi *cobelciu* la substratul limbii române, suntem datori să vedem în ce măsură putem să le atribuim amândurora o origine comună cu albaneza. În acest scop, este necesar să examinăm mai îndeaproape etimologia variantelor albaneze date de Al. Philippide şi de G. Ivănescu ca termeni echivalenți şi presupus înrudiți cu cei românești.

Dintre formele alb. *kaçamill*, *këthmill*, *kërmill*, *krëmill*, *kërmi*, *këmill*, *garmill*, în limba literară este utilizată curent doar varianta *kërmill* (sg.), cu art. hot. *kërmilli*; pl. *kërmij*, cu art. hot. *kërmijtë*. În *Dicționarul albanez-român* de Renata Topciu, Ana Melonashi şi Luan Topciu (p. 431) întâlnim totuşi varianta *kaçamill* (p. 431) care poate însemna şi „melc marin", „melcişor folosit de pescari ca momeală", ori „ghioc" (cf. FSHS, *s.v.*).

O particularitate a limbii albaneze este aceea că unele substantive pot avea două forme de plural. De exemplu alb. *krimb* „vierme", cu pluralul normal *krimba* „viermi" (cf. *ibid.*, p. 497), are o a doua formă de plural: *kërminj* „viermi", care coincide cu una dintre variantele lui *kërmill* date de Vl. Orel: *kërmi* şi *kërminj* „melc". Această coincidență l-a determinat pe Eqrem Çabej (SE, I, 1982, p. 174) să fie de acord cu ipoteza lui Wacław Cimochowski („Lingua Posnaniensis", III, p. 165–168), conform căreia alb. *kërmill* ar fi o formație internă a limbii albaneze, relativ mai recentă, derivată dintr-o formă mult mai veche a lexicului moştenit. Citățm părerile lui E. Çabej (SE, I, 1982, p. 202): „À notre avis, l'appartenance intérieure dans son propre cercle constitue, pour un non petit nombre de mots, un trait plus essentiel, car plus saisissable, plus certain, donc aussi plus réel qu'un rapprochement appuyé sur une comparaison bilaterale isolée. Cette constatation permet d'effectuer un échelonement historique des mots, avec des formations primaires, secondaires et intermédiaires. C'est par cette voie qu'on aboutit à la reconstruction intérieure des mots, ... constater par exemple que... [p. 203] *kërmill* «escargot, limaçon» [va] avec *krimb* «ver» (Cimochowski) et non pas avec le port. *caramujo* «colimaçon», ni avec *ἀκραμύλα* de Hésyche ou avec le gr.-lat. *ceramida* «escargot»..." Apoi, la p. 221: „Du système nominal, le pluriel a pénétré par voie d'analogie au singulier, en provoquant souvent la disparition du véritable singulier... Ici rentrent des formes de singulier...: *kërmill* «escargot, limaçon»..."

Vladimir Orel (AED, p. 182) rezumă ipotezele anterioare astfel: ***kërmill*** m. pl. *kërmij* „snail [melc], slug [melc fără casă]". Other variants are *kërmi* and *kërminj*. Connected with *krimb* (G i l' f e r d i n g *Otn.* 22) as its singularized plural (C i m o c h o w s k i *LP* III 165–168). M e y e r *Wb.* 182 (to Portuguese *caramujo* „sea snail" and other Romance names of snail), 525 (to ἀκραμύλα „snail" Hesychius); V a s m e r *Alb. Wortforsch.* I 27 (from late lat. *ceramida* id.); B a r i ć *AArbSt.* I 214 (agrees with V a s m e r); Ç a b e j *St.* I 278–279 (follows C i m o c h o w s k i). Iar mai departe (p. 197): [tosc] „*krimb* – [gheg] *krym* m. pl. *krimba, kërminj* – *kryma* „worm", reflecting PAlb. **krim-* connected with IE **k*$^{u}_{e}$*rmi-* id.: Skt *kṛmi*, Lith *kirmis* [= *kirminas* „vierme, râmă"] and the like... P o k o r n y I 649...".

Nu ne propunem aici să alegem care dintre soluțiile citate ar putea fi cea mai bună etimologie albaneză. Dacă varianta literară *kërmill* este într-adevăr o formă de

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

singular refăcută de la pluralul *kërminj* (sg. **krim-*, *krimb*) „viermi”, dar şi „melci”, aşa cum susţine şi B. Demiraj (AE, p. 225), iar pluralul *kërminj* însuşi s-ar datora unei diferenţieri redundante dintre plural şi singular în interiorul cuvântului: *kr-* / *kër-* (comunicarea doamnei Cătălina Vătăşescu, cf. B. Demiraj, AE, p. 225–226), ar trebui să explicăm mai întâi modul în care vechiul radical *kër(-m)-* a fost înlocuit cu numeroasele variante populare mai noi: *kaça-/këç(a)-*, *kë-*, *këth-*, *krë-*, *gar-*, dând impresia că avem de a face cu un prefix *kër-*, alăturat unui radical aparent mult mai stabil: *-mill*.

Cea mai probabilă explicaţie ar fi aceea a unei substituţii prin falsă analiză, secvenţa *kër-* din *kërmill* fiind echivalată cu formantul *kër-* din *kërbisht* „noadă, vertebră” < *bisht* „coadă” sau din *kërkuq* „pojar, erupţie pe piele” < *kuq* „roşeaţă” etc. Substituirea pare să fie verosimilă cel puţin în cazul variantei *kaçamill*, unde *kër-* din *kërmill* e posibil că ar fi fost înlocuit cu *kaça-*, ţinând seama de sensul acestui al doilea element de compunere, care pare să însemne uneori ceva „răsucit, spiralat”, cf. *kaçadredhe* „răsucitură, cârlionţ” < *dredhe* „obiect curbat, cotitură”, ori *kaçavidhe* „şurubelniţă < *vidhe* „şurub”, un calc după it. *cacciavite* id. (it. *cacciare* „a extrage” sau „a vârî” etc.), dar şi după fr. *tournevis* „şurubelniţă” [= „răsuceşte/ învârteşte şurubul”]. Deci, un „melc spiralat”, prin hipercaracterizare. Nu găsim deocamdată nicio explicaţie celeilalte forme bine individualizate, *këthmill*, deoarece în dicţionarele de care dispunem nu apar derivate analizabile care să înceapă cu secvenţa *këth-*.

În orice caz, forma *kërminj* „viermi”, dar şi *kërmij* „melci”, pluralul normal al lui *kërmill*, ar fi avut dintru început un sens de *plurale tantum*, la modul generic „fiinţe târâtoare”. O asemenea legătură fonetică şi semantică este atestată în vechea engleză, unde (cf. Chambers, DE, p. 1025): „Engl. *snail*, [anul] 1250 *snaile*... developed (with *i* from the earlier *g* as in *nail*) from OE (before 800) *snægl* a diminutive form (with *g* for *c*) of *snaca* a snake [şarpe]; litterally, creeping thing [o târâtoare]. OE *snægl* is cognate with OSax *snegil* snail, MLG *sneil* MHG *snegel* (dial. Germ. *Schnegel*), from Proto-germ. *snaʒilás*, IE *snəkilós*, root **snēk-/snək-* (WP, II 698); OIceland. *snigill* (Swedish *snigel*, Danish and Norweg. *snegl*), and Lithuanian *snāke* snail”.

Deşi confuzia dintre alb. *kërminj*: „fiinţe târâtoare”, apoi *kërminj*, şi „viermi” şi „melci”, poate să fie la fel de veche în albaneză ca şi în limbile germanice, nu putem exclude automat nici ipoteza unei contaminări între alb. *kërminj* „fiinţe târâtoare” şi o variantă protoalb. **kramila* sau **kaϑamila*, înrudită cu gr. arh. *ἀκραμύλα* sau *ἀχραδαμῖλα* care însemna doar „melc” (din glosele lui Hesychius), cuvânt împrumutat de vechea greacă dintr-o limbă de substrat neindo-europeană, după opinia lui R.S.P. Beekes[13]. De altminteri, înrudirea unui cuvânt albanez cu unul grec arhaic precum *ἀκραμύλα*/ *ἀχραδαμῖλα* n-ar avea nimic neobişnuit, dacă ştim

[13] Cf. *Greek-English Etymological Dictionary – Ελληνικά-Αγγλικά ετυμολγική λεξικό* (www.enacademic.com); cf. Robert S. P. Beekes, în capitolul: *Pre-Greek loanwords in Greek*, din *Indo-European Etymological Dictionaries online* (Brill: iedo.brillonline.nl.).

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

că numele latine ale melcului: *cochlea*, *conchylium* şi *limax* sunt identice cu *κοχλίας*, *κογχύλιον* şi *λείμαξ* din limba greacă veche (cf. Walde–Hofmann, LEW, 1938, I, p. 241, 258, 802; etc.).

Pentru originea lui *melc*, indiferent care ar fi etimologia cuvântului alb. *kërmill*, este însă cu neputinţă să acceptăm o apropiere fonetică anterioară, credibilă, între forma mai veche *melciu* şi un alb. **-mill*, **-minj*. De aceea, originea (sud-)tracă sau iliră a lui *melci(u)* şi a lui *cubelci(u)* nu poate fi probată concret printr-o comparaţie cât de cât mulţumitoare cu albaneza, ţinând seama şi de faptul că formele bulgare sunt aproape cu siguranţă împrumutate din limba română şi nu direct din substratul tracic. În consecinţă, susţinerile lui Al. Philippide (1928, p. 713) şi G. Ivănescu (1993, p. 323) sunt cu totul neîntemeiate.

În această situaţie, rămâne valabilă doar comparaţia cu formele nord-italiene (din Alpii elveţieni şi italieni) citate de G. Giuglea după B. Gerola[14]: tessin. ***n**erč*, faţă de valtellin. ***b**erš, **b**elerč* „melc”. Deşi în lucrarea autorului italian se vorbeşte numai la modul general despre substratul galic al exemplelor date, trebuie să spunem că ***nerč***, care nu aparţine nici actualei arii geografice retice şi nici substratului lingvistic retic[15], este specific dialectului italian din cantonul elveţian Ticino, căruia îi corespunde substratul lepontic.

Lepontii au fost un popor celtic despre care se presupune că s-a despărţit foarte devreme de blocul celtic continental, iar limba lepoţilor, distinctă faţă de cea galică cisalpină, a fost prima şi cea mai veche limbă celtică scrisă[16], în inscripţii datând din sec. VI a. Chr, cu un alfabet derivat din cel etrusc. În acest caz, asemănările dintre r. *melc(iu)* şi *nerč* (scris şi *nèrç*[17], *nèr**c**, nèr**ce**, nèrsc* [ner**š**],

[14] Berengario Gerola, *Correnti linguistiche e dialetti neolatini nell'area retica*, Istituto di studi per il Alto Adige, Roma, 1939, p. 54. Am putut consulta lucrarea lui Gerola, în format electronic, prin amabilitatea domnilor Victor Celac, cercetător ştiinţific la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române, şi Matthieu Segui, cadru universitar asociat la Universitatea Paris – Sorbonne (Paris IV) – membri ai Proiectului Internaţional DÉRom (*Dictionnaire étymologique roman*), cărora le mulţumesc călduros, pe această cale, pentru ajutorul oferit.

[15] Dialectele italo-lombarde sunt despărţite de dialectele retoromane prin *Alpii lepontini*, aflaţi la răsărit de masivul St. Gotthard, care formează cumpăna apelor între afluenţii lacurilor Como, Garda şi Maggiore, spre sud, şi cei ai Rinului şi ai Innului, spre nord. Dialectul ticinez (şi leventinez) se află la sud de această linie de despărţire, la fel ca şi dialectul italian învecinat de la răsărit, din Valtellina (valea Addei), care are tot un substrat celtic, anume cel *vennonetic.* Despre substratul dialectelor retoromane elveţiene nu se ştie nici astăzi cu siguranţă dacă era sau nu indo-european (v. Linus Brunner, *Die Sprache der Räter*, 1986, online; *Die rätische Sprache*, ap. http://www.jfp.ch/inhalt/bw/info/raeti.

[16] Vezi Dr. David Stifter, *Old Celtic Languages*, II. *Celtic in Northern Italy: Lepontic and Cisalpine Gaulish*, curs online, 2008, 2012.

[17] Cf. *Piccolo dizionario illustratto del dialetto dell'Alta Leventina*. Base: il *dialetto* nel comune di Quinto. By Pippo Tabasio. (https://sites.google.com/site/**leventinese**/): «**Nèrç** – Lumacone (senza conchiglia). Non è termino leventinese, apprendo dal LSI [*Lesssico dialettale della Svizzera italiana*, 2004]. Io mi ricordo di aver imparato la parola da bambino dal parroco, originario di Chironico. Beffa dice che non si usa ad Airolo in questo senso, ma solo in quelli di persona o animale gracile (che io non conoscevo). V. **lümèia**, **lümèion** [„melc”].» [Vezi şi celelalte denumiri ale melcului din dialectul ticinez: *isabò, lisabò, rüzabò* etc. cf. LSI; cf. *Repertorio italiano-dialetti* online.]

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

gnérc [***ñ***er**c**], ***s**nèrc, **s**nèrsc* – cf. r. ***z**melc(iu)* etc.[18]), din dialectul Cantonului Ticino şi din cel al văii învecinate Mesolcina, se pot explica mai curând prin derivarea foarte veche dintr-o bază i.-e. comună **melk-i-o*[19], decât printr-o izoglosă celtică **melk-* (cf. bret. *melc'huedenn* „melc"), care nu se poate justifica în cazul substratului traco-dac al limbii române.

Deosebit de semnificativă este mai ales insistenţa lui B. Gerola (*Corr.* p. 53–55, passim) asupra alternanţei *m* : *b* în poziţie iniţială, dintr-o serie de cuvinte aparţinând substratului alpin italo-galic (vechi celtic), printre care sunt citate şi variantele sinonime ale tessin. *nerč* din dialectul italian valtellinez: ***berš***, *belerč*, inclusiv forma contaminată *lümberč* (*lümeia* „lumaca" + **berč* id.), care sunt remarcabil de apropiate fonetic de rădăcina variantei regionale rom. *co**belci(u)***. Între r. *-***b**elciu* şi valtellin. ***b**erš, **b**elerč, lüm**berč*** există identitatea consoanei iniţiale arhaice *b-*, care poate fi reflexul unui *u̯* indo-european, betacizat în substratul limbii române, similar evoluţiilor din câteva cuvinte latine populare moştenite în română: *berbec(e)* < lat. pop. **bĕrbex, -ēce(m)*, cf. lat. cl. *ueruex* etc. De asemenea, raportându-ne la marea familie celtică, există o remarcabilă simetrie semantică între cuvintele bretone moderne *melc'hueden* „melc" şi *melc'huenn* „mucozitate", pe de o parte, şi cuvintele reprezentând rămăşiţele substratului vennonetic (vechi galic cisalpin) din regiunea Valtellina: *berš, lümberč* etc. „melc" şi *berča* „urdori la ochi", acesta din urmă fiind atestat în REW[3] nr. 1038a, pe de altă parte.

Revenind la problema alternanţei *m* ~ *b*, suntem datori să citãm şi alte exemple ale substratului galic alpin date de B. Gerola, cum ar fi: **marna* „copaie, covată" – ***b**arnéta* (Alta Valtellina) : ***m**arnéta* (Valle Anzasca, Bormino, Poschiavino), **b**b**ragna* (gall. **b**b**aranio-*) „felce maschio, specie de ferigă" – valtell. ***b**raña* : tessin. ***m**areña* etc. La pag. 55, nota 1, *op. cit*., Gerola subliniază faptul că „alternanţa dintre *-m-* şi *-b-* a fost recunoscută mai întâi ca o caracteristică regională a Traciei, fiind ilustrată prin exemplele [de nume trace păstrate la autorii greci] de tipul *Αμυδών* (Homer): *Αβυδών* (Strabo), *Δόβηρος* (Tucidide): *Domeros* (Itin. Ant.), *Σερμυλία*: *Σερβυλία*, *Medaurus* (CIL, III, 285) din Dalmaţia ~ *Βέδαυρος* la Taso" etc.".

În spaţiul carpato-dunărean, alternanţa *m* ~ *b* a fost semnalată în cazul râului denumit în antichitate *Μουσέος* (Acta Sanct., Apr. II, p. 968), localizat în stânga Dunării, lângă Scythia Minor şi identificat de către istoricul Vasile Pârvan, în *Contribuţii epigrafice* (SICA, 1992, p. 255), ca fiind numele antic, din secolul al

[18] Cf. Lurà, Franco/ Moretti, Michele (dir.), *Lessico dialettale della Svizzera italiana* (LSI), 5 vol., Bellinzona, Centro di Dialettologia della Svizzera Italiana, 2004 – vol. III, p. 572, pagină obţinută prin bunăvoinţa dnei Pascale Baudinot, de la ATILF CNRS & Université de Lorraine, Nancy, Franţa.

[19] Pentru evoluţiile fonetice de la baza i.-e. comună dacică şi lepontină ****melk-i-o*** la tessin. (nord-it.) ***nerç***, vezi REW[3] nr. 5481a: gall. ****mel**ix, -ice* „zadă" > piemont. ***mer**ze* id.; nr. 5264a: preromanic. ****mal**ga* „stână" > piemont. *mar**g**è* „vânzător de lapte", *mar**g**aria* „lăptărie"; lat. ***m**atta* „acoperământ" > lombard., tessin. ***n**ata* „brânză proaspătă"; nr. 5614: lat. pop. ****m**itius* (cf. *mitis*) „ofilit, trecut, prea copt" > piemont., est-lombard., friul. ***n**its* id.; nr. 5803b: lat. (< gr.) ***m**ytilus/ **m**itulus* „midie, scoică comestibilă" > it. ***n**icchio* „cochilie, găoace, casă de melc"; etc.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

IV-lea, al râului Buzău. Mai putem adăuga, într-un context mai larg indo-european, tema i.-e. **mari-* „lac, baltă, mocirlă etc.” din hidronimele dace *Marisia, Maris* (Russu, 1967, p. 135; vezi şi fr. *marais, marécage* < frank.) şi *bară*[2] „baltă, mocirlă” din Banat şi Transilvania (cuvânt autohton, cf. Hasdeu, EMR, col. 2487, sau împrumut din srb. *bara*, cf. DELR, I, p. 189).

Cea mai importantă contribuţie la studiul alternanţei *m*/*mb*/*b* în limba traco-dacă o reprezintă studiul lui Cicerone Poghirc, publicat în „Linguistique balkanique” (VI, 1963, p. 97–100). Reluând o parte din exemplele date şi de de Gerola, adăugând însă multe altele, C. Poghirc face observaţia extrem de importantă că sunt cazuri în care *m* apare în locul unui *b* justificat etimologic. Citǎm după C. Poghirc (p. 97), de exemplu, numele zeiţei dace *Βενδῖς* (Strabo) ~ *Μενδῖς* (Titus Livius), apoi hidronimele dace *Βουζέος* ~ *Μουσαῖος*, *Μουσέος* „Buzău”, *Τίβισκος*, *Tibisia* ~ *Τίμησις* „Timiş”, din i.-e. **tibhisjo* „mlăştinos”, cf. gr. *τῖφος* „mlaştină”. Sunt şi alte situaţii în care *b* apare în locul unui *m* mai vechi: de exemplu numele zeului dac *Γεβελεϊζις*, cf. frigian. *ζεμελεν* „om”, v.sl. **земля** „pământ” (cf. *pământean* < *pământ* = *om*), ori hidronimul *Μάργος* ~ *Βάργος* „Morava”, din i.e. **meregh* – „a uda, a curge”. După ce a examinat cazurile de alternanţe *m*/*mb*/*b* din albaneză, C. Poghirc spune: „n-am găsit exemple ale unei alternanţe asemănătoare în daco-română, în afară de [interj.] *bă* ~ *mă*, ori *miţă, miţos* ~ *biţă, biţos* < lat. **agnicia*”. Aici C. Poghirc nu are dreptate, deoarece numai *miţă* provine din lat. **agnicia*, iar aşa cum a arătat Teofil Teaha: *biţă* este moştenit din lat. dun. **bītea* „viţă de păr”, variantă locală, cu betacism, a subst. lat. pop. **vītea* (cf. adj. lat. *vīteus*, *-a*, *-um* „de viţă de vie”), căruia i s-au transmis sensurile lui *vitis* „plantă cu mlădiţe din care ies cârcei agăţători şi răsuciţi în formă de spirală; curpen; vrej la dovleci” (Teaha, CLG, p. 324).

Credem că alternanţa *m* ~ *b*, probabil moştenită din substrat, s-a manifestat şi în graiurile populare dacoromâne, aşa cum a arătat Al. Graur (ER, p. 18–23), din cauza unor „formule rimate”, în care *b* a fost schimbat în *m* (un exemplu putând fi *buburuză* ~ *mumuruză*), dar cu restricţia introdusă de Andrei Avram (PE, p. 56): «se înţelege de la sine că între două cuvinte sinonime (sau cvasisinonime), cu [m] şi cu o consoană diferită de [m] la iniţială, nu întotdeauna primul derivă din al doilea» şi «chiar atunci când avem motive să credem că varianta cu [m] are la bază o formă cvasiomofonă (paronimă) cu altă consoană la iniţială, ipoteza conform căreia varianta în discuţie a apărut în cadrul unei formule rimate nu este neapărat necesară». Alternanţa *b*/*m* la iniţială a putut să apară şi în perechi de cuvinte cu un înţeles foarte asemănător sau identic, dar cu etimoane diferite, cum a fost cazul originii alternanţei *biţă* (**bītea*) ~ *miţă* (**agnicia*).

Din punct de vedere semantic, numele melcului este asociat de multe ori, în faza cea mai veche indo-europeană, cu ceva *moale* sau cu ceva vâscos, cleios, *mucilaginos* etc. (v. *supra*). Totuşi, dincolo de „moliciunea” caracteristică melcilor de orice specie, toate celelalte asocieri sunt condiţionate de existenţa „umidităţii”, ştiut fiind că melcii nu pot trăi în locuri uscate.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

Există un motiv extrem de puternic pentru care putem presupune că în substratul preroman daco-moesic şi în cel alpin lepontic s-au păstrat, cu un vocalism foarte vechi, două dintre radicalele indo-europene care nu întâmplător prezintă acelaşi tip de alternanţă în poziţie iniţială şi au exact acelaşi înţeles de bază: „ceva ud, apos, umed; umezeală, udătură”, mai întâi (cf. G. Köbler, IGW, *online*): „i.-e. ***melk- (2)**, (var. i.-e. **melg*-) Adj., Sb.: nhd. „Nass” [ud, apos], „Nässe” [umezeală]; ne. „wet” (Adj.); RB.: Pokorny, IEW, 724 (1205/70)”, cu reprezentanţi în limba greacă din epoca homerică şi în limbile germanice [şi celtice], baltice şi slave. Cel mai vechi membru al acestei familii i.-e. este gr. *μέλκιον* (mélkion), atestat la Hesiod (sec. VIII î. Hr.) şi tradus de G. Köbler prin „Nässe” [umezeală, udătură]. Din aceeaşi familie face parte, însă mult mai recent, şi v. sl. **malka*-, cf. rus. *molokita* „mocirlă”, srb., cr. *mläka* „teren mocirlos” etc. (cf. Pokorny, IEW, p. 724).

Cel de al doilea radical, aparent o variantă fonetică a lui **melk*- (2) şi având aproximativ acelaşi înţeles, este „i.-e. ***u̯elk- (2)**, (var. i.-e. **u̯elg*-), idg., Adj.: nhd. „Feucht” [umed, jilav], „nass” [ud, apos]; ne. „damp” (Adj.); RB.: Pokorny 1145 (1982/58)”. Acest radical aparţine limbii ilire, limbilor celtice, germanice, baltice, şi slave. G. Köbler insistă asupra formelor protogermanice **welka*-, **welkaz*, adj., cu mai multe sensuri: „welk” [veşted, ofilit], dar şi „weich” [moale, fraged, delicat etc.]; cf. v.germ.s./ahd. *welk** 20, *welc**, *welh**, adj., „weich” [moale, fraged delicat], „milde” [blând, uşor], „feucht” [umed, jilav etc.], cf. DW 28, 1372. De asemenea, foarte interesante sunt formele protogermanice **welkī*-, **welkīn*, sw. F. (n), „Weichheit” [moliciune], cf. v.germ.s./ahd. *welkī** 1, st. F. (ī), „Milde” [blândeţe], „Weichheit” [moliciune]. Vezi şi let. *valks* „umed”, *valka* „umezeală, loc jilav” (Pokorny, IEW, *ibid.*) etc.

Având ca puncte de reper stadiile cele mai îndepărtate în timp ale fondului lexical arhaic indo-european, pe baza acestor reconstrucţii susţinute în mod convingător de numărul mare al cuvintelor atestate în majoritatea familiilor de limbi europene cărora le aparţin cele două radicale citate, putem încerca acum schiţarea istoriei cuvintelor *melc, cubelc* şi *culbec*, având în vedere formele cele mai vechi româneşti cunoscute: *melci(u)* şi *zmelc(iu)*, *cobelci(u)* şi *colbeci(u)*.

Pentru *melci(u)*, rad. i.-e. **melk*- (2) „umed, ud; umezeală, udătură” putea să fi fost conţinut de o bază i.-e. carpato-dunăreană, ulterior traco-dacă **melk-i-o*-[20], apropiată fonetic de v. gr. *μέλκιον*, care s-a specializat semantic în substratul preroman al limbii române pentru a denumi moluştele gasteropode, indiferent dacă erau cu sau fără „casă”. Putem presupune că această specializare a trecut prin mai multe etape: de la ceva ud sau umed s-a ajuns la ceva mocirlos, umed lipicios, *mucilaginos*, cleios, inclusiv la ceva *moale*, iar de aici, la denumirea fiinţelor care

[20] Se pare că diftongarea lui *e* ([ę́] > [i̯ę]) din daco-moes. ***me**lkio* a fost inhibată de influenţa disimilatoare a ocluzivei palatale *k'*- din cea de a doua silabă, devenită ulterior africata *ĉ* din sg. şi pl. ***me**lci*. Cf. ***ve**chi* (v. M. Sala, *Contributions*, 1976, p. 207); cf. *merg, **me**rgi* etc. Cf. *t**e**rci* şi *t**e**lci*.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

au toate aceste caracteristici, anume melcii în genere, care trăiesc în umezeală, au o carne moale, şi care, târându-se, lasă în urmă o dâră lipicioasă, secretată de „piciorul" melcului pentru a se putea deplasa.

Nu putem exclude din această evoluţie semantică nici înrudirea dintre rad. i.-e. **melk-* (2) şi rad. **mel-* (1), ale cărui dezvoltări i.-e. **meld-s-, *meləḱ-, *melu̯o-* etc. semnifică în primul rând „ceva moale", cf. arm. *melk* „weichlich, schlaff" [(neplăcut de) moale, fără vlagă – (i-e. **meldu̯-i-*) la care se gândise G. Reichenkron – v. *supra*], v. ind. *malūka-* „Art Wurm" [un fel de vierme], gr. *μαλακός* (malakós), „weich, zart" [moale, fraged, gingaş], lit. *mùlkis* „Dummkopf" [încet (la minte)], lat. *mel* „Honig" [miere], lat. *mollis* „weich" [moale], germanic **mellō* „loser Schnee" [zăpadă topită, lapoviţă], germanic **melwa-, *melwam* „Mehl" [făină, cf. rom. *mălai*], v.germ.s./ahd. *mol* „Molch[21], Salamander" şi ceh. *mlok* [salamandră], germanic **smalta-* „Schmalz, Geschmolzenes" [grăsime, untură] etc. (cf. G. Köbler, IGW, *online*, s.v.).

În privinţa cuvintelor *cobelc(iu)* şi *colbec(iu)/ culbec(iu)* ni se pare evident faptul că cea de a doua formă, indiferent de vocalismul prefixului (*co-* sau *cu-*), este rezultatul unei metateze: *cobelc* > *colbec* (*cubelc* > *culbec*), derivatele *colbec* sau *culbec* având avantajul de a conţine două silabe închise, mai uşor de pronunţat, motiv pentru care varianta *culbec* s-a impus în limba literară, cu statutul de regionalism.

Rădăcina românească arhaică **-belciu* poate proveni dintr-o bază preromană **u̯elk-i-o-*, cf. rad. i.-e. **u̯elk-* „umed, jilav; ud, apos" (Pokorny, IEW, p. 1145), al cărei corespondent cel mai apropiat pare să fie adj. v.germ.s./ahd. *welk* „moale, umed, jilav etc." şi subst. v.germ.s./ahd. *welkī* „moliciune etc.". Nu credem însă că răspândirea teritorială a formelor *cobelciu/ culbec* mai mult în Moldova şi în aria nordică ar presupune o influenţă germanică, bastarnică, asupra substratului preroman local, o asemenea ipoteză nefiind necesară, de vreme ce în dialectele italiene alpine, formele echivalente celor româneşti – *nerč, berš, belerč* coexistă învecinate pe acelaşi teritoriu restrâns din Elveţia şi nordul Italiei. De asemenea, nu credem că asemănarea fonetică dintre baza carpato-dunăreană **melk-i-o-* „melc" şi v. gr. *μέλκιον* „umezeală, udătură" ar avea vreo importanţă pentru localizarea lui *(z)melc(iu)* cu precădere în aria sudică a graiurilor dacoromâne şi în dialectul aromân.

Totuşi, având în vedere repartizarea teritorială a formelor cu *m-*, respectiv cu *b-*, ne putem gândi la o oarecare simetrie între *nerç* din dialectul ticinez cu substrat galic lepontic, alături *bersc* din dialectul valtellinez cu substrat galic vennonetic, şi *melc* din aria dacoromână sudică şi parţial nord-vestică cu substrat geto-dacic, alături de *cubelc, culbec* etc. din aria nord-estică cu substrat carpo-dacic. Este foarte

[21] Cuvântul german *Molch* „salamandră, triton", raportat la ipoteticul nostru etimon daco-moes. **melkio-* „melc", ne aminteşte de evoluţia semantică a alb. (pop.) *çamill* „şopârlă" < alb. *kaçamill* „melc" (cf. E. Çabej, SE, I, p. 231).

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

probabil că limba traco-dacilor avea unele mici diferenţieri dialectale, similar multor alte limbi antice vorbite pe arii foarte întinse.

Din punct de vedere semantic, evoluţia de la baza preromană **ɣelk-i-o-* „ceva umed, jilav, moale” la *(co)belciu* „melc” este simetrică cu cea de la baza înrudită **melk-i-o-* la *(z)melciu* (v. *supra*), cu diferenţa că în prima variantă, **ɣelk-i-o-*, tranziţia semantică de la ceva „umed, jilav” la ceva „moale” este deja prezentă în *Althochdeutsch*, cu peste un mileniu mai târziu după atestarea cuvântului *μέλκιον* „Nässe” [umezeală, udătură], în greaca arhaică, la Hesiod.

Este necesar să mai semnalăm o altă simetrie, cea a prefixării cu acelaşi prefix *co-*, inexplicabilă în lumina datelor de care dispunem, între rom. **-belciu/ melciu* şi *cobelciu/ comelciu*, faţă de fr. *limaçon* şi *colimaçon*, cu acelaşi înţeles în franceză: „melc cu cochilie în spirală”. În limba franceză, prefixul *co-* pare să fie o variantă a prefixului peiorativ *ca-* din graiul normando-picard – *calimaçon* (sfârşitul sec. 14, cf. DÉHF, p. 165).

În română, prefixul *co-*$_4$, fără înţeles precizat, are aparenţa unui element de compunere expresiv şi redundant, iniţial probabil intensiv (vezi şi Al. Ciorănescu, CDER, nr. 2217, 2233, 2301, 2386, 2483, 2505 etc.), prefix care a fost preluat din substrat şi alipit unor teme probabil autohtone sau onomatopeice, de exemplu în: *cobăltoc, cocârlă* (cf. ***cârl**ig*), *cocârlonţ, cocârţă* (cf. *cârţă*, MDA), *coclanţă, cocleanţ*, probabil şi în *cotreanţă* etc. În FCLR, II, p. 66–68 prefixul *co-*$_2$ a fost explicat din prefixul v.sl. *po-*, mai ales în cazul unor verbe de origine slavă, fie prin disimilare, fie prin asimilare. Este însă mult mai probabil că preexistenţa în limbă a unui formant expresiv *co-*$_4$ a facilitat apariţia modificărilor fonetice în împrumuturile slave care conţineau prefixul *po-*. Închiderea lui *o* la *u* în *cobelciu – cubelciu* etc. se explică prin vechimea formelor prefixate, în care *o* neaccentuat se transformă în *u*, în mod asemănător cu fenomenul petrecut în elementele latine moştenite.

Se poate observa că prefixul *co-*$_4$/*cu*$_2$*-* nu aparţine exclusiv formelor *cobelc(iu)/ cubelc(iu)*, adică rădăcinii arhaice **-belciu*, ci şi sinonimului *melc(iu)*, în varianta *comelciu*, fiind uneori chiar reduplicat, tot redundant: (reg.) *cucumelc/cucumelci(u)*, cf. *cocobelci(u)*, *cucubelc*.

Chiar dacă nu am reuşit să elucidăm toate amănuntele istoriei cuvintelor discutate, putem afirma, în concluzie, că surprinzătoarea coincidenţă dintre cele două radicale indo-europene, **melk-* şi **ɣelk-*, foarte asemănătoare fonetic şi în acelaşi timp sinonime, ne-a oferit o soluţie coerentă şi verosimilă, după părerea noastră, pentru originea lui *melc* şi *cubelc (culbec)*, cuvinte care până acum nu au fost explicate mulţumitor. Aşa cum s-a putut vedea, etimologiile mai vechi, bazate de obicei pe simple comparaţii disparate cu forme vag asemănătoare fonetic şi semantic din alte limbi, mai mult sau mai puţin învecinate sau înrudite, au rămas în impasul incertitudinii din lipsa unor criterii de selecţie acceptabile. Suntem de părere că o etimologie bazată doar pe raportarea la un singur radical reconstruit, aparţinând unei faze lingvistice imemoriale şi incontrolabile, poate fi, şi de obicei

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

chiar este lipsită de credibilitate. Dar atunci când ni se oferă şansa de a descoperi corelaţii evidente între două asemenea radicale i.-e., susţinute prin suficiente exemple de cuvinte atestate în cele mai diferite ramuri ale marii familii indo-europene, cu remarcabile coincidenţe fonetice şi semantice, în acest caz nu avem dreptul de a refuza acest tip de explicaţie, care a trebuit şi trebuie să fie dusă până la limita posibilităţilor noastre de cunoaştere a trecutului oricărei limbi.

Melc(iu)/ ar. zmélčĭŭ: element de substrat, cf. v. gr. *μέλκιον*, tessin. *nerč*, bază ****melk-i-o-*, rad. i.-e. ****melk-* (2).

Cobelc(iu)/ cubelc(iu): element de substrat, din ****belciu* **+ pref. *co-*$_4$/*cu-*$_2$, cf. ahd. *welk*, *welkī-*, valtellin. *berš, belerč*, bază ****ɰelk-i-o-*, rad. i.-e. ****ɰelk-* (2).

Culbec(iu)/ colbec(iu): din cubelc(iu)/ cobelc(iu), prin metateză.

BIBLIOGRAFIE

Avram, PE = Andrei Avram, *Probleme de etimologie*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", *Etymologica* 4, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2000.

Bailly = A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, édition revue par L. Séchan et P. Chantraine. Paris, Librairie Hachette, [1950].

Barić, *A.Arb.St*. = H. Barić, în „Arhiv za arbansku starinu, jezik i etnologiju", I–III, Beograd, 1924–1926.

Barić, *ARSt*. = H. Barić, *Albanorumänische Studien*, I. Teil, Sarajevo, Institut für Balkanforschung, 1919.

BER III (I–V) = Vl. Gheorghiev, I. Duridanov (redactori), Iv. Gălăbov, I. Zaimov, St. Ilcev *et al.*, *Bălgarski etimologičen rečnik*, t. III (KPEC–ME), Sofia, Bălgarska Akademia na Naukite, Institut za Bălgarski Ezik, 1980–1986 (1971–).

Berneker, SEW = Erich Bernecker, *Slavisches etymologisches Wörtebuch*, 1 Band (A – L), Heidelberg, 1908–1913; ed. a 2-a, 1924.

Brâncuş, VA = Grigore Brâncuş, *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Byck – Graur = J. Byck et A. Graur, *L'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*, în „Bulletin linguistique", I, 1933, p. 14–57.

Çabej, SE = Eqrem Çabej, *Studime etimologjike në fushë të shqipes*, I. *Hyrje*. Tiranë, Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë, 1982.

Çabej, *St.* = Eqrem Çabej, *Studime gjiuhësore*, I, Prishtinë, Rilindja, 1975.

CADE = *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească"*, Partea I: I.-A. Candrea, *Dicţionarul limbii române din trecut şi de astăzi*, Bucureşti, 1931.

Chambers DE = Robert K. Barnhart, Editor, *Chambers Dictionary of Etymology*, [Edimburgh – New York], Chambers, [2004].

Cihac, DÉDR = A. de Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*, t. II, Francfort s/M – Berlin – Bucureşti, 1879.

Cimochowski, LP = Wacław Cimochowski, în „Lingua Posnaniensis" (III, p. 165–168), Poznań, 1949–, cf. *Studia Albanica* II. *In memoriam Wacław Cimochowski*, Sawicka Irena (red.), Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń, 2005.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

Ciorănescu, DER = Alejandro Cioranescu, *Diccionario Etimológico Rumano*, Tenerife, Universidad de la Laguna, Editorial Gredos, 1958–1966. (Versiunea românească: Alexandru Ciorănescu, *DER. Dicţionarul etimologic al limbii române*, Bucureşti, Saeculum I.O., 2001.)

Curtius[3] = Georg Curtius, *Grundzüge der griechischen Etymologie*, Dritte Auflage, Leipzig, Druck und Verlag von B.G. Teubner,1869.

DA = Academia Română, *Dicţionarul limbii române* (A – De, F – Lojniţă), Bucureşti, Socec şi Sfetea, (1907)–1913–1949.

DDA = Tache Papahagi, *Dicţionarul dialectului aromân*, *general şi etimologic*. Ediţia a doua, augmentată. [Bucureşti], Editura Academiei, 1974.

DÉHF = J. Dubois, H. Mitterand, A. Dauzat, *Dictionnaire étymologique et historique du français*, Larousse [1994].

Densusianu, HLR/ILR = Ovid Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, I–II, Paris, 1901, 1938. Traducere în limba română: *Istoria limbii române*, I–II, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1961.

DEX = Academia R.S. România, Institutul de Lingvistică. Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei, 1975. Supliment, 1988. Ediţia a II-a, Univers Enciclopedic, 1996; ediţie revăzută şi adăugită, Univers Enciclopedic Gold, 2009.

DEXI = Eugenia Dima (coordonator ştiinţific), *Dicţionar explicativ ilustrat al limbii române*, [Chişinău], Ed. Arc & Gunivas, 2007.

DLR s.n. = Academia Română, Redactori responsabili: Iorgu Iordan, Al. Graur, Ion Coteanu; Marius Sala, Gh. Mihăilă, *Dicţionarul limbii române*, serie nouă. Tom VI–XIV (Literele M – Z), Tom I/3–8 (Literele D – E), Tom III–V (Literele K – L), Bucureşti, Editura Academiei Române, 1965–2010.

DR = „*Dacoromania*", Buletinul «Muzeului limbii române», condus de Sextil Puşcariu, Cluj, 1920–1948.

Duvernois = A. Duvernois, *Slovar' bolgarskogo jazyka po pamjatnikam narodnoj slovesnosti i proizvedenijam novejšej pečati*, I–II, Moskva, Universitetskaja tipografija, 1885–1889.

DV-L = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti", *Dictionarium Valachico-Latinum*. Primul dicţionar al limbii române. Studiu introductiv, ediţie, indici şi glosar de Gh. Chivu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2008.

FCLR, II, *Prefixele* = Institutul de Lingvistică din Bucureşti, *Formarea cuvintelor în limba română*, Volumul al II-lea: Acad. Al. Graur, Mioara Avram (red. resp.), *Prefixele*. [Bucureşti], Editura Academiei, 1978.

FEW = Walther von Wartburg, *Französisches etymologisches wörterbuch. Eine darstellung des galloromanischen sprachschatzes.* 5. Band, J – L, Tübingen/ Basel (Ediţia I, 1922–).

Gerola, *Corr.* = Berengario Gerola, *Correnti linguistiche e dialetti neolatini nell'area retica*, Istituto di studi per il Alto Adige, Roma, 1939.

Gil'ferding, *Ot.* = Aleksandr F. Gil'ferding, *Ob otnošenii jazyka slavjanskogo k jazykam rodstvennym*, Moskva, Universitetskaja tipografija, 1853.

Giuglea, CRR = G. Giuglea, *Cuvinte româneşti şi romanice*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Graur, ER = Al. Graur, *Etimologii româneşti*, Editura Academiei, 1963.

Guţu, DL–R = G. Guţu, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983.

Hasdeu, *Col. Tr.* = B. P. Hasdeu (director), „Columna lui Traian", IV, 1883, [*melc*: p. 193].

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

Hasdeu, CB = *Cuvente den bătrâni. Limba română vorbită între 1550–1600. Studiu paleografico-linguistic* de Bogdan Petriceicu Hasdeu. *Cu observaţiuni filologice* de Hugo Schuchardt... 1878. Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de G. Mihăilă. I–III, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983.

Hasdeu, *Principii* = B. P. Hasdeu, *Principie de filologiă comparativă*, t. I, 1875.

Hasdeu, *Studii*, 1988 = *v.* HSLF.

Henry, LÉBM = Victor Henry, *Lexique étymologique des termes les plus usuels du breton moderne*, Rennes, 1900.

HSLF = B. P. Hasdeu, *Studii de lingvistică şi filologie*, 2 vol., Ediţie îngrijită, studiu introductiv şi note de Gr. Brâncuş. Bucureşti, Editura Minerva, 1988.

Ivănescu, *ap.* Mihăescu, *La romanité* = G. Ivănescu, *ap.* H. Mihăescu, *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, Bucureşti, Editura Academiei, 1993.

Köbler, IGW = Gerhard Köbler *Indogermanisches Wörterbuch* (3. Auflage) 2006, *online*, © Gerhard Köbler: http://www.koeblergerhard.de/idgwbhin.html

Laurian–Massim, *Gloss.* = August Tr. Laurianu, J.C. Massim, Bucuresci, *Glossariu, care coprinde vorbele d'in limba romana straine prin originea sau form'a loru, cumu si celle de origine induiosa*, Bucuresci, Noua Typographia a Laboratoriloru Romani, 1875.

LSI = Lurà, Franco/ Moretti, Michele (dir.), *Lessico dialettale della Svizzera italiana* (LSI), Bellinzona, Centro di Dialettologia della Svizzera Italiana, 5 vol., 2004.

MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Micul dicţionar academic*, 4 vol., Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2001–2003.

Meyer, *Wört.* = Gustav Meyer, *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*, Strassburg, 1891.

Mihăileanu, DMR = Şt. Mihăileanu, *Dicţionar macedo-român*, Bucureşti, Carol Göbl, 1901.

Miklosich AlbF = Franz Miklosich, *Albanische Forschungen*, I–III, Wien, K. Gerold's Sohn, 1870, 1871.

Mladenov, ER = Стефанъ Младеновъ, *Етимологически и правописенъ речникъ на българския книжовенъ езикъ*, София, [1941].

Orel, AED = Vl. Orel, *Albanian Etymological Dictionary*, Bril, Leiden – Boston – Köln, 1998.

Pârvan, SICA = Vasile Pârvan, *Studii de istoria culturii antice*, ediţie, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Nelu Zugravu, *Cuvânt înainte* de Al. Zub, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1992.

Pedersen, ATG/ H.Pr. = Holger Pedersen, *Albanesische Texte mit Glossar*, Leipzig, S. Hirzel, 1895.

Philippide, OR, II = Al. Philippide, *Originea romînilor*, II, *Ce spun limbile romînă şi albaneză*, Iaşi, Tipografia Viaţa Romînească, 1927.

Poghirc, *L'alternance* m/mb/b = C. Poghirc, *L'alternance* m/mb/b *en thrace et en albanais*, în „Linguistique balkanique" vol. VI, Sofia, 1963, p. 97–100.

Pokorny, IEW = Julius Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch*, Band I–II, Bern und München, 1965.

Pontbriant, *Dicţ. rom.-fr.* = Raoul de Pontbriant, *Dicţiunaru româno-francesu*, Bucuresci şi Göttinge – Paris – Leipzig, Tipografi'a □urn. Nationalulu, 1862.

Reichenkron, *Das Dakische* = Günter Reichenkron, *Das Dakische* (*rekonstruiert aus dem Rumänischen*), Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1966.

REW[3] = W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*. 3. vollständig neu bearbeitete Auflage. Heidelberg, 1935. (7., unveränderte Auflage, Universitäts Verlag Winter, 2009.)

Russu, 1967 = I.I. Russu, *Limba traco-dacilor*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1967.

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)

Russu, ER = I.I. Russu, *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dacic şi componenta latino-romanică*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
Scriban, SDLR = August Scriban, *Dicţionaru limbiĭ româneştĭ*, Institutu de arte grafice „Presa bună", Iaşi, 1939.
SDEM = N. Raevschi, M. Gabinschi (redactori), *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*, Chişinău, ESV, 1978.
Şăineanu, DULR[5] = Lazăr Şăineanu, *Dicţionar universal al limbii române*, A cincea ediţiune, Craiova, „Scrisul Românesc" [1925].
Teaha, CLG = Teofil Teaha, *Cuvinte latineşti moştenite în graiurile româneşti actuale*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", *Etymologica* 16, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.
Tiktin, DRG[1] = H. Tiktin, *Dicţionar român-german*, Bucureşti, Imprimeria Statului, (1895) – 1903–1925.
Topciu R., L.–Melonashi = Renata Topciu, Ana Melonashi, Luan Topciu, *Dicţionar albanez-român/ Fjalor shqip-rumanisht*, [Iaşi], Polirom, 2003.
Vasmer, SAWF = Max Vasmer, *Studien zur albanesischen Wortforschung*, Dorpat, Universität Derpt, 1921.
Walde–Hofmann/ W–H, LEW = Alois Walde, *Lateinisches etymologisches Wörterbuch*, 3 neubearbeitete Auflage von J.B. Hofmann, I, II, Heidelberg, 1938.
Walde–Pokorny/ WP = Alois Walde, Julius Pokorny, *Vergleichendes Wörterbuch der Indo-germanischen Sprachen*, I−III, Berlin − Leipzig, vol. I, 1930; vol. II. 1927.

MELC, CUBELC, CULBEC

Abstract

The origin of the Romanian words *melc, melci(u), zmelc(iu)* 'snail, slug', as well as their regional synonyms *cubelc(iu), culbec(iu)* was not satisfactorily explained by comparison either with Bulgarian *mèlče, mèlčov* 'snail', or with Albanian *kërmill* 'snail, slug', or with Breton *melc'houéden* idem. According to the newest data, Bulgarian *mèlčov* is most probably a Bulgarian borrowing from Romanian (cf. BER). There is no etymological link between Alb. *kërmill/ kër**minj*** 'snail, worms' and Romanian ***mel**ci(u)*. Breton ***mel**c'houéden/ **mel**feden* may be a very far Proto-Indo-European cognate of Romanian ***mel**ci(u)*. Both Romanian ***mel**ci(u)* and *cu***belc**i(u)* belong to the oldest pre-Roman Daco-Moesic substratum of Romanian, cognates of *nerč*, 'slug' in the Italian dialect of Ticino, Switzerland, also *berš, belerč* idem, in the dialect of Valtellina, Italy, which are relicts of the Lepontic and Vennonetic (Old Celtic) Northern Italian substratum. Their origin is undoubtedly connected to Proto-Indo-European **melk-* (2) and **ɰelk-* (2), 'wet, damp' etc. (Pokorny, 724, 1145, cf. Köbler, IGW s.v.). *Melc(iu)* is also related to Archaic Greek *μέλκιον* 'watery thing(s), wetness' (Hesiodus, 8th c. BC), while the root **-belc-* of *cubelc(iu)* is closely connected to Old High German *welk* 'soft, clammy, damp' etc., *welkī* 'softness' etc.

Cuvinte-cheie: etimologii, *melc(iu), cubelc(iu), culbec(iu)*; ticin. *nerč*, valtell. *berš*; substratul daco-moesic, substratul alpin lepontic şi vennonetic preroman, radicale i.-e. sinonime; alb. *kërmill, kërminj*, bg. *mèlče, mèlčov*.

Keywords: etymologies, *melc(iu), cubelc(iu), culbec(iu)*; Ticinese *nerč*, Valtellinese *berš*; Daco-Moesic substratum, Lepontic and Vennonetic Alpine Pre-Roman substratum, synonymous PIE roots; Alb. *kërmill, kërminj*, Bulg. *mèlče, mèlčov.*

Bucureşti, Şoseaua Iancului nr. 10, apart. 40
pczboerescu@yahoo.com
http://arh.pub.ro/parvu/

BDD-A24760 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 08:50:33 UTC)